

Trollkäringeskogen och Finspångs häxprocesser

Trakterna runt Finspång ruvar på en ryslig historia. På 1600-talet hölls en av Sveriges största och tidigaste häxprocesser där nio kvinnor och en man föll offer för dåtidens vidskepelse.

FINSPÅNG

Sägner om Finspångs häxprocess

Det finns många sägner om vad som hände i Finspångs häxprocess på 1600-talet. Alla har de en gemensam kärna som går ut på att tre trollkunniga kvinnor bodde i ett torp på Börsjö ägor som i dag heter Stjärnvik. Myndigheterna fick kännedom om deras svartkonster och beordrade att kvinnorna skulle fängslas och förhöras. Kvinnorna anade dock att något var på gång och flydde upp i skogarna norr om Finspång där de höll sig gömda under en tid. Det var sommar och de kunde livnära sig på bär och genom att tjuvmjölka de kor som på den tiden betade i skogen.

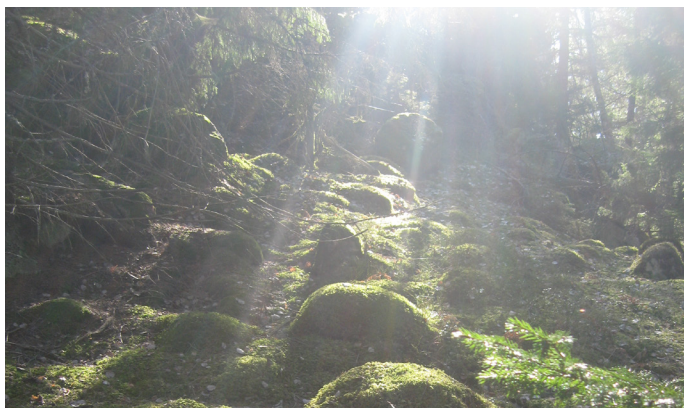
De hade ordnat en enkel boplats i en grotta som de hittat i skogen. När hösten kom och de gjorde upp eld avslöjade röken deras gömställe. Kvinnorna fångades och ställdes inför rätta men innan domen föll fick de genomgå vattenprovet. Man band ihop armar och ben på dem varefter de kastades i en närbelägen göl. Den som flöt ansågs stå i förbund med den onde och var skyldig. Den som sjönk hade inga övernaturliga förbindelser och var oskyldig. Kvinnorna från Börsjö flöt och betraktades därför som häxor. Straffet för häxeri var att brännas på bål. På ort och ställe dömdes kvinnorna av den församlade nämnden och ett bål tändes invid en bergvägg i skogen.

Kvinnorna bands och ställdes upp vid stupet ovanför bålet. På deras ryggar fästes en lång stång med vars hjälp kvinnorna från behörigt håll kunde knuffas utför berget och ner i bålet. De församlade folket hade stor respekt för de, som man trodde, med djävulen förbundna kvinnorna och ville på inte vara i närheten i det ödesdigra ögonblick de knuffades ner i det flammande bålet.

För att vara riktigt säkra på att de stackars kvinnorna säkert skulle brinna upp hölls en kanna tjära över dem. Därefter knuffades de levande och vid fullt medvetande ner i elden med hjälp av stängerna.

”Jag är oskyldig”

Än i dag sägs det man kan höra kvinnoröster ropa i skogen ”Jag är oskyldig, jag är oskyldig”. Ingen skulle våga ta sig orådet att härma rösterna för då sägs det att man faller död ned innan solen går ner.

Skogarna runt berget där trollkvinnorna dödades har sedan dess brukats mindre intensivt än skogarna i närheten. De hemska minnena och sägnerna har avskräckt och skogsmännen har sedan denna tid ogärna arbetat i denna skog. Än idag hålls minnena om hemsigheterna på 1600-talet levande hos folket i bygden.

Blåkullebacka kallades backarna på den gamla vägen som går söderut mot Blixtorp. De kallades så för att man släpat häxorna den vägen.

Vad hände i verkligheten?

Genom en räkenskapsbok som fördes av Christoffer Andersson, fogden på Finspångs gård, kan man läsa att fyra tingsförhandlingar hölls sommaren 1617. I boken har han noga noterat de personer som deltog i tingen, band annat de personer som skulle döma i en trolldomsprocess.

Under perioden februari till april 1617 fängslades nio kvinnor i finspångstrakten som alla anklagades för trolldom. De satt inspärrade på Finspångs gård i väntan på rättegången som troligen började under juni eller juli samma år.

Det var en namnkunnig samling ämbetsmän som fått samhällets förtroende att döma. Här fanns prästerna i alla de omgivande socknarna; Kvillinge, Eneby, Risinge, Regna, Skedevi, Hällestad och Vånga. Här fanns också lagläsaren Hans Hendersson, den före detta fogden i Finspång Nicklas Nilsson, länsmannen Tyris i Bottorp och bergsfogden i Hällestad, Vaste i Vaglö samt flera andra.

Häxfeber

Ute i Europa hade häxfebern startat redan under medeltiden. I den tidens bokstavstroga religion ansågs häxan som Guds och mänsklighetens fiende som övergett den kristna tron och istället slutit förbund med Djävulen. Om nätterna kunde man se dem fara till Blåkulla där de utförde sina hemska riter. Den första kända personen som avrättades som häxa var Lasses Birgitta från Öland år 1550.

Sannolikt hade kvinnorna anklagats och fängslats på mycket lösa grunder. Ofta räckte det med att någon var avvikande på ett eller annat sätt. Kloka, läkekunniga vackra kvinnor som avvek från den grå massan och som av avundsjuka, svartsjuka eller andra skäl pekades ut som trollkunniga.

Kvinnorna i Finspångs häxprocess

De nio kvinnor som fängslades i Finspång år 1617 är alla kända till namnen genom Christoffer Anderssons anteckningar. Det var Elin och Kerstin från Näs i Risinge socken, Ingrid från Rippestorp i Risinge, Margareta från Eketorp i Kvillinge, Kerstin från Tråbrunna i Östra Eneby, Ingrid från Gällbo i Regna, Ingrid Göran Orres från Vånga, Lusse från Mullsätter i Skedevi och Lusse från Svartorp i Hällestad.

I tingsprotokollet står att läsa: ”Till thett tridia tinnet att senncke trollkonena i wattn och them pina till enn sann bekenn...” Detta betyder att nämnden dömdes kvinnorna att genomgå vattenprovet och att de skulle torteras tills de erkände. Provet tillgick så att kvinnorna bakbands och kastades i den göl som allt sedan dess heter Trollkäringe-

gölen. Om de flöt ansågs de skyldiga och om de sjönk var de oskyldiga. Detta fruktansvärda prov har sin grund i bibeln och berättelsen om Jesu dop i Jordanfloden. Vatten ansågs sedan dess ha en helig kraft som stöter ifrån sig allt djävulens anhang.

I räkenskaperna kan man också läsa att smederna fått betalt för fyra bräntänger, tre fångkistor i järn och en sträckbänk som användes för att trollkonorna skulle bekänna att de var skyldiga.

Av ett brev från Skedeviprästen Bengt som deltog i tinget framgår att Lusse från Mullsätter avled under tortyren. I det bevarade brevet från den 26 juni 1617 till Domkapitlet skriver han att Lusse hävdade att hon var oskyldig och han frågar var han skulle begrava henne. Enligt den så kallade dödsboken i Skedevi begravdes Lusse på en avlgsen plats på kyrkogården.

Lusse från Svarttorp anklagades för Blåkullafärd och samröre med Satan. Hon förhördes men dömdes inte förrän i den så kallade Hällestadprocessen år 1619 och avrättades 1620. År 1617 avrättades även Lusses make. Inte på grund av samröre med den onde utan på grund av otrohet.

De sju andra kvinnorna dömdes som skyldiga till häxeri och fördes till ett brant berg i skogarna nära Flasbjörke, norr om Finspång. Berget finns med på en karta som ritades av lantmätare Johan Brandberg år 1761.

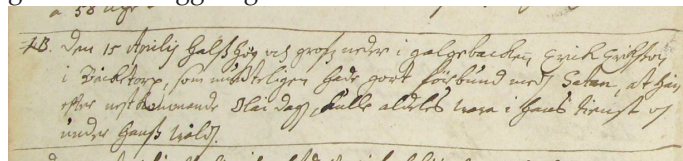

På den skriver han ungefär så här "Allmänningen har namnet av de på honom belägna Skirsjöarna eller av ett där beläget berg där några kvinnor, som i tiden med trolldom blivit avrättade på det sätt att de först blev uppförda på berget och sedan bundna där liksom i en tvär ättestupa ned i ett där under brinnande bål nedstörtade och uppbrända. Vilket på kartan med tecknet II är utmärkt."

Elin från Näs avrättades för sig eftersom hon ansågs vara den värsta trollkvinnan av dem alla och de andra kvinnorna avrättades tre och tre.

Den intensifiering av trolldomsprocesser som skedde i Östergötland under åren 1613 till 1620 orsakades av flera faktorer. Bland annat drev samhällets teologiska kretsar en kampanj för att stärka det moraliska klimatet. Tillsammans med sin hovpredikant Claudius Prytz ville Hertig Johan framstå som en moralens väktare. Han utfärdade år 1614 ett mandat vari han skärpte tonen mot dem som anklagades för osedlighet och trolldom. Denna skärpning hade sin grund i att en kvinna greps 1613 anklagad för att ha orsakat hertig Johan och hans hustru dålig hälsa. Denna kvinna avrättades 1613. Därefter följde i snabb följd ytterligare sju trolldomsprocesser i Östergötland mellan åren 1616 och 1620.

Den mest omfattande var processen i Finspång 1617 men så sent som år 1699 skedde den sista i trakten. År 1699 erkände Erik Eriksson i Bocketorp, Hällestad att han haft samröre med den onde. Han dömdes och miste livet genom halshuggning.

Så här noterades i Hällestads dödbok "Den Aprilis halshögs och grofs neder i galgebacken Erick Eriksson i Bäckertorp, som munteligen hade gjort förbund med Satan, at han efter nestkomande Olai dag skulle aldeles vara i hans tjenst och under hans wäld."

Naturen i Trollkäringeskogen

Trollkäringeskogen består av en varierad myr- och barnnaturskog med en blandning av gran och tall. Det finns även inslag av björk och andra lövträd. Området angränsar både till skogssjön Lilla Skiren och till sprickdalsjön Bleklången.

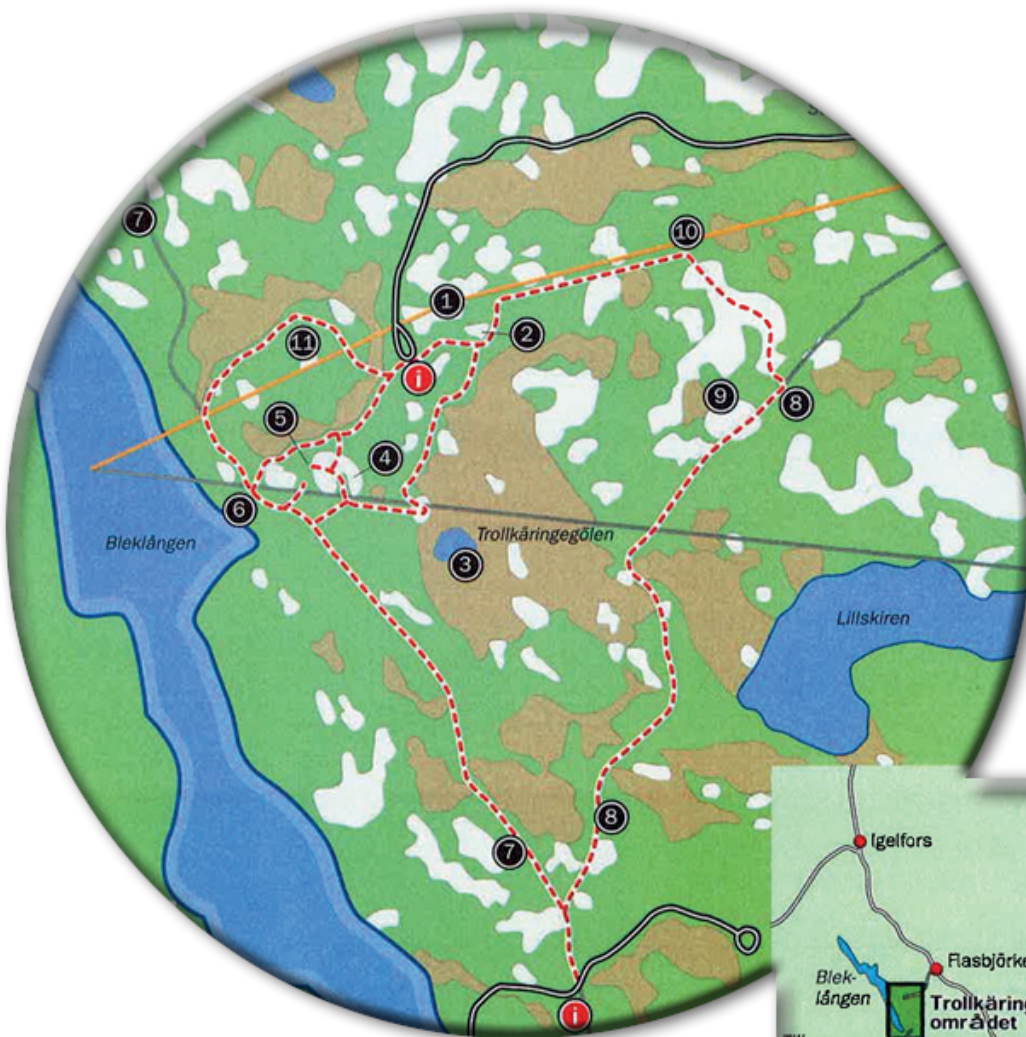
I svackor och våtare partier finns även sumpskog med gammal klibbal, björk och gran. Här finns flera hotade arter och signalarter som visar på det höga naturvärdet. Många av arterna, främst insekter, mossor och svampar, är kopplade till den relativt rika tillgången på död ved i området.

För 300-400 år sedan var elden ett naturligt inslag i området vilket kan ses som spår i form av brandljud på träden. Här finns också mycket berg och stora stenar som bildar olika formationer och grottor.

I området finns bland annat

- Tjäder
- Bronshjon
- Reliktbock
- Gammelgranslav
- Hållav
- Skriftlav
- Vedtrappmossa
- Blåmossa
- Tallticka
- Svart taggsvamp
- Blomkålssvamp

Läs mer på www.finspang.se/haxprocesserna

i. Parkeringsplats med informationstavla.

1. Trabblebergets röse.
2. Grottan där kvinnorna gömde sig.
3. Trollkåringegölen.
4. Trollkåringebergets röse.
5. Berget med ättestupan.
6. "Kulknektens" stuggrund.
7. Gamla vägen mellan Finspång och Björke enl kartan från 1673.
8. Ridväg mellan Blixtorp och Flasbjörke byar enligt karta från 1761.
9. Hällen där trollen dansade på midsommarnatten.
10. Gränsröse nr 3 på kartan från 1761.
11. Skoglig nyckelbiotop, Holmen Skog.

Produktion: Finspångs kommun 2017

vatten eld järn glas

www.finspang.se/turism

FINSPÅNG